

דור המהרד

אור ליום ה-15 במאי, 1948, הונף הדגל הכחול לבן בחלק מארץ ישראל. הפך לדגלה של מדינת ישראל.

הדבר לא היה קורה אלמלא הרד יום לפני כן, אור ליום ה-14 במאי, הדגל הבריטי.
זוהי עובדה היסטורית פשוטה. כל כך פשוטה שרבים נוטים לשכוח אותה. מי שמקשיב לדבריהם של מנהלי המדינה כיום, יכול לקבל את הרושם כי הורדת הדגל הבריטי היתה ענין של מה בכך, דבר שבא פחות או יותר מאליו. באתר היזכורים של איש האצ"ל אריה בן אליעזר את המנהיג המפא"יי פנחס לבון מדוע, אם כן, עזבו האנגלים? השיב לבון: "הם פשוט השתגעו" היסטוריון לא יסתפק בתשובה הזאת. הוא ירצה לדעת מה המריץ את ראשי האימפריה הבריטית, שאו היתה עדין מעצמה גדולה, לנטוש את ארץ ישראל המערבית, טבור מערך ההגנה הבריטי בתעלת סואץ, ב"קפריסין ובעבר הירדן.

עדי-הראיה של המאבק האנטי-בריטי מ"החיים כיום מיעוט בישראל. מיליון צולים חדשים, שבאו אחרי קום המדינה, אינם יודים עים מה אירע או בארץ. גם בני הארץ עצמם, במידה שטרם הגיעו כיום לגיל 26, אינם יכולים לזכור את חוויות הימים ההם.

עלול להיווצר חלל ריק בתודעה הלאומית, אשר יתרחב ככל שירד חקו הימים, וככל שהתעמולה הי"רשמית תטפה את אבדריה הכרוני. לכן חשוב לקבוע את העובדות.

★ ★ ★

רבריטים עזבו את הארץ בגלל סיבות רבות. כל אדם יכול להעריך את חשיבו"תן היחסית כאחת-נפשו. אך התמונה הכללית ברורה למדי.

הסיבה הראשונה היתה בריטית פנימית. באנגליה קמה באותם הימים אסכולה איס"טראטגית, בהנהגת הפרשן לידל הארט, ש"סברה כי שוב אין טעם להגן על "המזרח התיכון" במלחמת העולם הבאה. הקליעה הי"מונחה, המפציץ הסילוני ושאר כלי-ההגשק הי"חדשים הפכו את תעלת-סואץ לפגיעה מדי. הפרשנים הגדולים טענו, איפוא, שיש לי"העתיק את קויה ההגנה של האימפריה מצפון המרחב לדרום סודאן ולקניה.

השקפה זו לא נשארה שלטת זמן רב. המלחמה הקרה החריפה. הנטש המרחבי נעשה חשוב ביותר. האמריקאים חדרו לאזור ב"החלטה למנוע חדירה סובייטית אליו.

בתקופה הקצרה של שליטת השקפת-העזיבה הפתלקו האנגלים.

הסיבה השנייה היתה נעוצה במוטציונל"ההתנגדות של הישוב העברי, שהפך מזמן מדינה בתוך-מדינה, בעל מרות פנימית זוהק. האנגלים הבינו שהנסיון לדכא את שאיפת"העצמאות של אוכלוסייה תרבותית מאורגנת כזאת יעלה ביוקר רב. הם לא היו מוכנים לשלם את המחיה.

הסיבה השלישית התגלמה בטרגדיה הי"רדית של תקופת היטלר. מצפון העולם לא הרגיש בנוח, ומיטב הכוחות בעולם יצרו אקלים אוהד לציונות.

אולם שלוש הסיבות גם יחד לא היו אלא רקע אובייקטיבי. לא יכול להיות שמץ של ספק כי מה שהפך אותן לעובדות היסטוריות פעילות היה המאבק של שני ארגוני-המחתרת "הפורשים" — אצ"ל ולח"י.

שעתי-הכושר ההיסטורית הגדיר לה, בה התאימו כל הגורמים השונים המסובכים, היתה כוח והולכת — אלמלא היה קיום חברי האנשים הקטן שהתארגן בעוד מר ער, ושהיה מוכן פסיכולוגית ליה"פך לפתיל הרועם של ההתפוצצות.
זה יהיה מסקידין ההיסטוריה, כאשר יחדלו רגשות אישיים ואינטרסים מפלגתיים לערסל את העובדות הפשוטות.

★ ★ ★

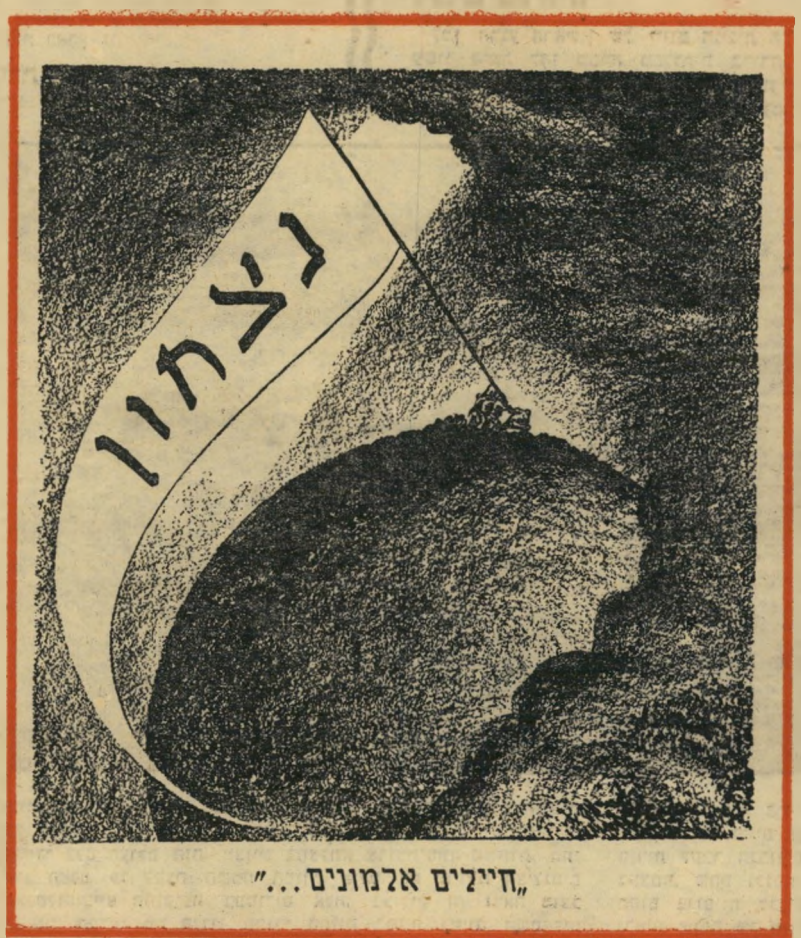
פחות ברורה היתה התשובה לשאלה אחת: מה הם היו, בעצם, ארגוני-המחתרת אלה? אילו כוחות חברתיים ולאוומיים

התגלמו בהם? מה מקומם הנכון במפה הגדולה של ההתפתחות הלאומית? אין תשובה קלה לכך. כמו התהליך ההיסטורי של מלחמת-השיחרור עצמה, היתה גם המחלת מצבר להרבה גורמים אנושיים ו"רעיוניים שונים. אפשר להעיו להגדיר את עיקר הדברים כך:

המחתרת היתה סינמזה של שתי תנועות היסטוריות שונות. האחת היתה השלוחה הקיצונית ביותר של התנועה הציונית העולמית. הי"שנייה היתה תנועת-השיחרור של האומה העברית החדשה, שהחלה זה עתה מתגבשת בארץ-ישראל.
השלוחה הציונית סיסקה את האידיאולוגיה הרשמית של המחתרת, והיא הולידה את

אנגלים בארץ היתה מוחשית לגביו מאד. נוער זה החל דומה לבני הדור הצעיר באומות חדשות אחרות, שקמו בהיסטוריה נגד ממשלות קולוניאליות ישנות ומגבילות. הוא לא מצא את השראתו בחוץ הי"משיחי, אלא במלחמת-השיחרור של האמריקאים, של האירים ושל האיטלקים.

השקפת עולמו הצטמצמה בכמה פסוקים פשוטים: הארץ היא ארצנו. האנגלים הם זרים. צריכים לסלק אותם.
נוער זה סיפק למחתרת את עיקר הלו"ז חמים, את מתכנני המיבצעים ואת הפיקוד הנמוך. הוא גם סיפק לה את הדינאמיות הנמרית. אולם הוא לא גיבש שום אידיאולוגיה.

"חילים אמונים..."

לוגיה משלו. הוא היה מוכן בהחלט לצעוד תחת הדגלים המקובלים והמסורתיים.

★ ★ ★

שתי השלוחות דרו במחתרת בכפיסה אחת. מעולם לא התנגשו. כאשר מסרות המחתרת השתנו במרוצת השנים באופן קיי"צוני, באו שתיהן על סיפוקן.

תחילה לא היתה המחתרת אלא "הגנה ימנית" או "אורחית", ארגון-שמירה ענין להסתדרות, אשר שלטה בהגנה "השמאלית". אולם מלבד הבודלים מפלגתיים אלה, לא היה ניגוד אמיתי בהצבת המטרות של שתי הי"מחתרות. במידה שהיה ניגוד, הוא היה יותר ענין של טמפרמנט ומתח. הניכוי של זיכיר"טינסקי, שהשתייכו להגנה הימנית, העריצו יותר מחבריהם את הצבאיות בתור שכזו, וגם נטו לפעולות חמורות יותר, כמו תקיעת שופר ליד הכותל המערבי.

המיפנה הגדול הראשון בא זמן מה אחרי סרוץ מארצות 1936. זיבוטינסקי, שהסכים תחילה להבלגה, קרא כעבור זמן-מה לשב"י רתה. בעוד שרוב אנשי ההגנה הימנית הת"אחדו עם השמאל, החלו חניכי זיבוטינסקי והלכיים בדרך הפרושה. זאת היתה לידתה האמיתית של הארגון הצבאי הלאומי, אף כי השם עצמו כבר היה בשימוש לפני כן. אולם גם או היה האצ"ל רחוק ממלחמת-

שיחרור. הקו הרשמי, שנוסח על-ידי זיכיר"טינסקי, היה מבוסס על האמונה כי האנגלים הם אומה ידידותית, ורק השלטון הקולוניאלי רצה ללחוץ על האנגלים באמצעים צבאיים כדי לשנות את מדיניותם. הוא עדין לא רצה לגרשם. כמו כל שאר הציונים, לא האמין כי הישוב העברי מסוגל להתקיים לבדו, ללא שלטון זר אוהד.

הנוער המקומי לא הגיע גם הוא או לתחושת-הכוח הדרושה למלחמת-שיחרור אי"מיתית. הוא חש בעלבון ההבלגה, שהפכה את בני הישוב לאסירים בביתם. הוא רצה להתנגד באופן פעיל, כדי להוכיח שהוא בעל ביתו ואדון לגורלו. סיסמתו של זיכיר"טינסקי הלהיבה אותו.

כך הודו שתי השלוחות בהחלט בשבירת ההבלגה, בהריגת המוני ערבים בשוקי הארץ ובפטרולות-מחאה ראשונות נגד השלטון, כמו פיצוץ תאי הטלפונים בערים. שלמה בן-יוסף, ראשון עולי הגרדום, היה סמל התקופה.

שתי השלוחות לא הבינו כי מארץ רעות 1936 הם התחלת תנועת-שיחרור ערבית אמיתית, שהיה צורך לתפוס את מהותה ולקחתה כחשבון לפני הפיכתה לתנועה היסטורית עולמית.

המפנה הבא בא ב"1940. אברהם שטרן רב עם זיבוטינסקי והיה הראשון שהציע תפיסה גדולה וחדשה: מלחמה בבריטניה הגדולה כו"לה וגירוש השלטון האימפריאליסטי מן הי"ארץ. הוא פילג את אצ"ל ויסד את לח"י, אבל הוא הטביע את חותמו על כל אשר קרה מאו בארץ.

התפיסה החדשה התאימה לשתי השלוחות של המחתרת. השלוחה הציונית הקיצונית, שראתה את שואת היהודים באירופה, הבינה כי אי-אפשר לקלוט את המוני הי"יהודים כל עוד הבריטים בארץ. ואילו בני-הארץ הרגישו כי כוחה של האומה הספיק עתה לגירוש בעלי-הבית הזר. מלחמת-השיחרור החלה.

★ ★ ★

גם בשלב זה שררה הארמוניה מלאה בין שתי השלוחות, ששתיהן היו קיימות בכל אחת משתי המחתרות הפורשות. כי בסני אצ"ל ולח"י עמדה עתה מטרה יחידה אחת: גירוש השלטון הבריטי.

הם לא הגדירו לעצמם שום מט"רות לגבי מהות המדינה שצריכה לקום אחרי צאת הבריטים, או לי"גבי דמות המשטר שצריך לשלוט בה, הם לא היו תנועה מהפכנית, בעלת אידיאולוגיה מהפכנית. הם היו תנועת-מרד נגד שלטון זר.

זה היה כוחם של אצ"ל ולח"י, הדבר שאיפשר להם לרכז את כל המאמצים לק"י ראת מטרה יחידה, להימנע ממלחמת-אחים בשעת המאבק — וגם למחרתו.

ונו היתה גם חולשתם. למרות המאבק התפרקו באופן טבעי, כי שוב לא היה להם מה לעשות. שום מטרה מגובשת נוספת לא איחדה אותם לקראת מאבק חדש. לח"י התפרק לרסיסים, שאחדים מהם הי"גיעו עד למס"ם ולמק"י, ואחרים לימין הקיצוני של שייב. אצ"ל נשמר מגורל דומה רק הודות לאישיותו של מנחם בגין, שהוסיף לרכז סביבו רבים מפיקודיו.

מי שמעוניין בתיאוריות היסטוריות, יכול לצעיר לעצמו תמונה דמיונית: מה היה קורה אילו נמשך המאבק בבריטים עוד כמה שנים? מה היה קורה אילו התגבשו שתי המחתרות, או אחת מהן, עד כדי הפיכתה לתנועה מהפכנית, בעלת אידיאולוגיה מגובשת ו"תביעה לשלטון הפנימי? האם היה הדבר משנה את דמותה של מדינת-ישראל כיום כלפי פנים וכלפי חוץ?

דור המרד לא הגיע לכך. אולי היה זה טוב — ואולי לא. גם כך וגם כך מגיעה לו תורת האומה, ומקר מת שמור בחיסטוריה האנושית.